

LIETUVOS DIDIKAI CHODKEVIČIAI

Jonas Karolis Chodkevičius (1560–1621) Kircholmo (Salaspilio) mūšyje. Dailininkas Julius Kosakas

PARENGĖ DANGUOLĖ ŽELVYTĖ

Chodkevičiai – viena žymiausių, turtingiausių ir įtakingiausių gūdų kilmės Lietuvos didikų giminė, kurios palikuonys gyvena iki šiol. Nuo XIV–XV a. sandūros Chodkevičiai garsėjo kaip sumanūs ir narsūs karvedžiai bei diplomatai, ištikimi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės interesų gynėjai, vedybų keliu susigiminiavę netgi su valdančiąja Gediminaičių-Jogailaičių dinastija. Ši giminė Lietuvos valstybei vien senatorių (vaivadų, kaštelionų, ministrų, vyskupų) XV–XVIII a. davė beveik dvi dešimtis. Chodkevičiai vieni pirmųjų Lietuvoje gavo paveldimo didikų titulo patvirtinimą iš imperatoriaus Ferdinando I Habsburgo rankų – 1555 m. tapo Šventosios Romos imperijos grafais. Šis titulas netrukus buvo pripažintas Lietuvoje ir Lenkijoje, vėliau Rusijoje, kitose Europos valstybėse.

XV a. žymiausias giminės atstovas buvo Jonas Chodkevi-

čius († 1484), tapęs Kijevo vaivada ir LDK rūmų maršalka.

XVI a. Chodkevičių giminė suskilo į tris šakas – Bychovo, Berestovicos ir Supraslio. XVI–XVII a. pradžioje labiausiai iškilo ir išgarsėjo Bychovo Chodkevičiai. Būtent šios šakos pradininkas Žemaičių seniūnas, Trakų bei Vilniaus kaštelionas Jeronimas (†1561) pirmasis buvo pagerbtas grafo titulu. Jo sūnus Jonas (†1579) – Žemaitijos seniūnas, Vilniaus kaštelionas, LDK didysis maršalka ir Livonijos administratorius bei etmonas – Liublino unijos sudarymo metais greta kunigaikščių Radvilų buvo tapęs vienu įtakingiausių LDK valstybininkų ir sumaniausių diplomatų, ieškojusių geriausios išeities iš Lietuvai nepalankių unijos sąlygų bei grėsmingos tarptautinės padėties. 1572 m. mirus Žygimantui Augustui, Jonas Chodkevičius buvo vienas iš realiausių kandidatų į Lenkijos ir Lietuvos valdovo sostą. Jo sūnus Jonas Karolis (1560–1621) tapo pirmuoju LDK senatoriumi, Vilniaus vaivada ir LDK didžiuoju etmonu, Livonijos administratoriumi. Šis karvedys, 1605 m. laimėjęs Kircholmo (Salaspilio) mūšį prieš kelis kartus skaitlingesnę Švedijos karaliaus Karolio IX kariuomenę, išgarsino giminės vardą visoje Europoje. Grafas J. K. Chodkevičius buvo tituluojamas Lietuvos ir Lenkijos vicekaraliumi Maskvoje, lyginamas su kitais katalikiškosios Europos legendiniais karvedžiais – generalisimais kunigaikščiu A. V. E. Valenšteinu bei grafu J. C. Tily, generolu markizu A. Spinola.

XVII a. pradžioje išmirus giminės Berestovicos ir Bychovo šakoms, Chodkevičių įtaką LDK palaikė Supraslio šakos, gyvuojančios iki šiol, atstovai. Supraslio Chodkevičių pradininkas buvo Trakų kaštelionas Jurgis († 1569), kurio sūnūs Jurgis († 1595) ir Jeronimas († 1617) taip pat tapo LDK senatoriais, t. y. užėmė Žemaičių seniūno ir Vilniaus kašteliono postus. Dviejų vėlesnių šios šakos kartų atstovai Kristupas († 1652) ir Jonas Kazimieras († 1660) Chodkevičiai taip pat užėmė svarbiausių LDK senatorių – Vilniaus vaivados ir kašteliono – kėdes, o Aleksandras Kristupas Chodkevičius († 1676) buvo Vilniaus kanauninkas ir Vendenos vyskupas.

XVII a. pab. – XVIII a. pr. Chodkevičių giminės galia mažėjo, Lietuvoje paeiliui iškilo grafai Pacai, kunigaikščiai Sapiegos, savo įtaką gynė Chodkevičių priešininkai kunigaikščiai Radvilos. Tiesa, XVIII a. du Chodkevičiai – Adomas Tadas († 1745) ir jo sūnus Jonas Mikalojus († 1781) – taip pat buvo LDK senatoriai.

XIX a. Chodkevičiai garsėjo ne tik savo kariniais bei diplomatiniais, bet ir literatūriniais, moksliniais sugebėjimais.

Chodkevičiai, iš pradžių buvę stačiatikiais, vėliau simpatizavo kalvinistams, galop tapo uoliais katalikais. Jie aktyviai rėmė Katalikų bažnyčią Livonijoje, dosniai mėcenavo visos LDK katalikų bažnyčias ir vienuolynus (Vilniaus bei Lietuvos Brastos bernardinų ir jėzuitų, Vilniaus augustinų, Bychovo Laterano kanauninkų, Naugarduko ir Šklovo dominikonų, Kražių, Ostrogo, Jaroslavio jėzuitų, Kretingos bernardinų, Minsko benediktinų), taip pat globojo LDK stačiatikius ir unitus (Kijevo metropoliją, Zabludovo ir Supraslio vienuolynus). Pagrindinėse savo rezidencijose Chodkevičiai buvo sukaukę vertingų dailės kūrinių kolekcijų, turėjo turtingas bibliotekas, visos valstybės istorijai reikšmingus archyvų.